

Євген ПРИСТУПА

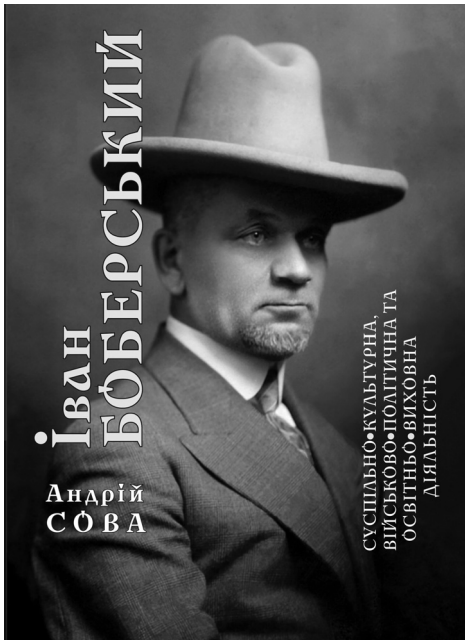
*доктор педагогічних наук, професор
ректор Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7862-4567>
e-mail: rektor@ldufk.edu.ua*

[Рец. на]: Сова А. Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність: монографія; Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського; Центр незалежних історичних студій. Львів, 2019. 512 с.

Монографічне дослідження Андрія Сови актуальне та важливе, оскільки порушена тема й надалі залишається маловивченою сторінкою української історії. Автор слушно зауважив, що в час панування комуністичної ідеології діяльність Івана Боберського опинилася серед тих тем, на які в радянський період

накладено заборону, і вона незаслужено перебувала на узбіччі дослідницьких інтересів українських істориків. Лише з постанням незалежної України науковці цілеспрямовано звернулися до питань історії українського тіловиховання і спорту загалом та постаті І. Боберського зокрема. Монографія А. Сови – праця, де вперше в українській історіографії скрупульозно та всеохопно досліджено суспільно-культурну, військово-політичну й освітньо-виховну діяльність І. Боберського.

Актуальність праці зумовлена і тим, що в лютому 2019 р. Львівському державному університету фізичної культури присвоєно ім'я Івана Боберського. У вищій нааявній значний інтерес до комплексного дослідження постаті І. Боберського, збору та публікації різних джерел, пов'язаних із його

життєвим шляхом, зокрема епістолярію, праць, інших документів, особливо в контексті діяльності у царині українського тіловиховання та спорту.

У вступі А. Сова задекларував широке коло завдань. На сторінках монографії він розкриває: стан наукової розробки теми та джерельну основу дослідження; формування світоглядних орієнтирів І. Боберського; його педагогічну діяльність й освітньо-виховну працю у Галичині, США, Канаді та країнах Європи; внесок у становлення і розвиток українських громадських організацій: «Сокола», Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ), Українського спортивного кружка, «Учительської громади», «Просвіти», спортивного товариства (СТ) «Україна», «Пласту», громадських товариств української діаспори; редакційно-видавничу діяльність на українських землях й еміграції; внесок у підготовку та проведення I і II краєвих здвигов у Галичині та участь у міжнародних висококілєвських злетах у Празі; військово-політичну діяльність І. Боберського як одного із засновників стрілецького руху напередодні Першої світової війни, діяльного члена Української бойової та Центральної управи Легіону Українських січових стрільців (УСС), члена Української Головної Ради та Загальної Української Ради, керівника «Письменничого відділу» Державного секретаріату військових справ ЗУНР (Західноукраїнської Народної Республіки), представника уряду ЗУНР у США та Канаді; творчу спадщину тощо. На основі величезної джерельної бази істориків вдалося комплексно дослідити головні аспекти життя і діяльності І. Боберського, зокрема зосередитися на суспільно-культурній, військово-політичній та освітньо-виховній.

Монографія складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури, додатків, словника рідковживаних, застарілих слів і термінів, покажчиків.

У першому розділі монографії (С. 11–57) автор скрупульозно представляє історіографію та джерельну базу. Серед переліку історіографічних праць знаходимо характеристику достатньо рідкісних видань, які побачили світ на українських землях, у США, Канаді, різних європейських країнах. Чимало уваги приділено тим організаціям і процесам, які популяризували це ім'я після проголошення України незалежною державою. Тут можна віднайти інформацію про круглі столи, семінари, урочисті академії, конференції тощо, які повертали з небуття постать І. Боберського та, зрештою, привели до того, що Львівському державному університету фізичної культури присвоєно його ім'я. Заради об'єктивності варто зауважити, що до цього доклався й автор монографії, який став засновником Комісії тіловиховання і спорту ім. І. Боберського в НТШ, виступав на радіо, телебаченні, проводив різні наукові форуми, налагодив контакти з родиною, збирав документи й матеріали, записував спогади.

Широке коло документів з українських і закордонних архівів дали змогу дослідити та написати в науковій монографії чимало нових сюжетів із біографії І. Боберського. Автор не обмежується викладом життєпису цього величного діяча української історії першої половини ХХ ст. лише в контексті руханки і змагу, а ставить питання значно ширше. На сторінках монографії вперше в українській історіографії йдеться про педагогічну працю І. Боберського у IV державній гімназії у Львові, гімназії в Дрогобичі, приватній жіночій семінарії у Львові, зокрема в параграфах 2. 1. «Формування світогляду» (С. 58–72) та 2. 3. «Праця у жіночій семінарії Українського педагогічного товариства та гімназії Сестер Василянок

у Львові» (С. 90–104). У параграфах 2. 2. «Педагогічна діяльність в Академічній гімназії у Львові» (С. 72–89) та 2. 4. «Освітньо-виховна діяльність у діаспорі» (С. 104–121) розкриваються нові сторінки життєпису українського діяча. Зокрема те, що він в Академічній гімназії та її філії, поряд із митрополитом Андреем Шептицьким, директором Академічної гімназії Едвардом Харкевичем, професорами Юліаном Романчуком, Володимиром Шухевичем, директором Крайового союзу у Львові Костем Паньківським й іншими, був членом-покровителем товариства «Руслан», мета якого – фінансова допомога талановитим учням, що не мали відповідних коштів для навчання. Також у діаспорі він зробив чимало для підвищення освітнього рівня канадських українців, співпрацюючи з «Рідною школою», «Просвітою», Організацією українського учительства, Греко-Католицькою та Православною Церквами; викладав історію, руханку й географію на курсах для вчителів в університеті Манітоби тощо.

У третьому розділі «Напрями діяльності в українському сокільському русі» (С. 122–181) А. Сова спростував чимало необґрунтованих тверджень щодо І. Боберського, зокрема про те, що останній, як вважали донедавна, працював на посаді голови «Сокола-Батька» з 1908 р. по 1914 р. (насправді до 1918 р.); розписав про ініціативи «Батька українського тіловиховання» в сокільському русі (працю в учительському кружку, де готували вчителів фізичного виховання; видавничу діяльність; руханкові й пожежні курси; краєві здвиги; сокільські свята; процес викупу земельних ділянок під стадіон організації та інші ініціативи). Аналізуючи участь І. Боберського й українських соколів у міжнародних всесокільських злетах (V Всесокільський злет відбувся 1907 р., VI – 1912 р., VII – 1920 р., VIII – 1926 р., IX – 1932 р.), А. Сова залучив різні джерела, зокрема і документальну кінохроніку 1912 р., на якій зафіксовано українську делегацію під час святкового походу, очолюваного І. Боберським. На сторінках цього розділу міститься інформація, якої немає в дослідженнях біографа авторитетного українського громадського та політичного діяча Миколи Міхновського, зокрема про його взаємини з Іваном Боберським і співпрацю упродовж 1912–1914 рр. (С. 176–177, 411).

У четвертому розділі «Суспільно-культурна діяльність» (С. 182–247) розкрито діяльність І. Боберського в НТШ, «Учительській громаді», «Просвіті», Українському спортовому кружку, СТ «Україна», «Пласті» та низці інших організацій на українських землях і в діаспорі. Дослідник переконливо довів, що Український спортовий кружок почав діяти під керівництвом І. Боберського в 1906 р. (а не 1903 р.), а також спростував «хрестоматійне твердження» про створення спортового товариства студентів вищих шкіл Львова «України» в 1903 р. (насправді організацію створено 1911 р.).

П'ятий розділ «Військово-політична та державотворча діяльність» (С. 248–288) розкриває військово-політичну й державотворчу роботу І. Боберського. У ньому автор детально розписав його участь як творця парамілітарного руху в Галичині напередодні Першої світової війни, працю в Легіоні УСС, різних структурах ЗУНР та ЗО УНР (Західній області Української Народної Республіки), Представництві ЗУНР у США й Канаді.

Важливий у книзі список використаних джерел і літератури (С. 296–388), 43 додатки (С. 389–468), перелік скорочень (С. 469–470), словник рідковживаних,

застарілих слів і термінів (С. 471–476), іменний (С. 477–498) та географічний (С. 499–511) покажчики.

Праця Андрія Сови «Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність» цінна не лише для істориків, а й педагогів, фахівців фізичної виховання і спорту, широкого загалу. Монографія – суттєвий внесок у розвиток науки. Життєвий та творчий шлях І. Боберського, викладений у праці, накреслив перспективи майбутніх наукових студій. Очевидно, на часі видання його творчої спадщини, яка заторкує різні аспекти фізичного виховання і спорту, українського народного танцю, історії української еміграції, діяльності сокільського та скаутського рухів, української педагогіки тощо.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

Україна

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА,
НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ,
ДЕРЖАВНІСТЬ

2020
33

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. ред. Ігор Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. 540 с.

Збірник об'єднує студії з історії, мовознавства та літературознавства.

Статті історичного блоку розкривають актуальні проблеми історії України, а також містять розвідки про відомих людей та їх значення у формуванні української державності.

Мовознавчі студії репрезентують українсько-угорську наукову співпрацю, аналіз мовних явищ за матеріалами пам'яток XVI–XVIII ст. та за діалектними джерелами, а також дослідження проблеми інтеграції науково-технічного прогресу (психолінгвістичний аспект).

Дослідження з літературознавства зосереджені довкола аналізу підручників з української літератури XIX століття в університетській системі, особливостей зображення подій Другої світової війни у прозі Росії, США й Угорщини XX століття, а також дослідження поезії – віршів Шевченка та урбаністичних віршів Георга Гайма та Богдана Ігоря Антонича.

Ukraine: Cultural Heritage, National Consciousness, Statehood / Ed. Ihor Soliar; NAS of Ukraine, I. Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies. Lviv, 2020. Vol. 33. 540 p.

The collection unites studies in history, linguistics, and literary studies.

Articles of the historical section reveal current problems in Ukraine's history and contain research about famous people and their importance in forming Ukrainian statehood.

Linguistic studies represent Ukrainian-Hungarian scientific cooperation, analysis of linguistic phenomena based on the materials of the 16th-18th centuries and dialect sources, and research on the problem of integration of scientific and technological progress (psycholinguistic aspect).

Research on literary studies focuses on the analysis of textbooks on Ukrainian literature of the 19th century in the university system, the features of the events of World War II in the prose of Russia, the USA, and Hungary of the 20th century, as well as a study of poetry - poems by Shevchenko and urban poems by George Heim and Bohdan Ihor Antonych.

Рекомендувала до друку вчена рада

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 9 від 03.12.2020 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Соляр Ігор Ярославович, д.і.н., проф. (Україна)

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Романюк Михайло Васильович, к.і.н. (Україна)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Акіллі Алессандро (Achilli Alessandro), PhD (Australia)

Борчук Степан Миколайович, д.і.н., проф. (Україна)

Газдаг Вільмош (Gazdag Vilmos), PhD (Україна)

Даниленко Андрій (Danylenko Andriy), PhD, prof. (США)

Золтан Андраш (Zoltán András), dr hab., prof. (Угорщина)

Литвин Микола Романович, д.і.н., проф. (Україна)

Мозер Міхаель (Moser Michael), dr hab., prof. (Австрія)

Муравський Олег Іванович, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Надрага Марта Степанівна, к.і.н., с.д. (Україна)

Пастух Тарас Васильович, д.філол.н., доц. (Україна)

Рембішевська Дорота Кристина (Rembiszewska Dorota Krystyna), dr hab., prof. (Польща)

Ситник Олександр Степанович, д.і.н., проф. (Україна)

Ястремська Тетяна Олександрівна, к.філол.н., с.н.с. (Україна)

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ

Актуальні питання української історії	3
Паршин Ілля. Маловідома згадка про грамоту Луцького єпископа від 1319 року	3
Войтович Леонтій. Стільсько: між фактами і вигадками.	13
Пашук Володимир. Греко-католицьке духовенство – важливий соціальний чинник формування товариства «Просвіта»	38
Кондратюк Костянтин, Коцюмбас Ореста. Академічна гімназія у Львові (1849–1914)	50
Руда Оксана. Роль політичної партії «Мізрахі» в розвитку єврейського приватного шкільництва у міжвоєнній Польщі	69
Chotary Juriy. Plona Zginyi, the symbol of freedom and courage	81
Пагіря Олександр. Від співпраці до ворожнечі: протистояння Карпатської Січі та чехословацьких органів безпеки на зламі (1938–1939)	90
Ільницький Василь, Батюк Тарас. Боротьба радянських репресивно-каральних органів проти підрозділів тактичного відтинку 22 «Чорний ліс» (1946–1947)	111
Артимишин Юлія. «Закерзоння» як концепт: лінія–кордон–терен–втрачений регіон?	137
Боднар Галина. «Постійно відчували цензуру і відповідну планку над собою»: Львівський університет імені Івана Франка в 1970-х – середині 1980-х років (структура, викладачі, кадрова політика)	157
Піх Олег. Геополітичні розбіжності як чинник відносин Польщі та Росії (1994–2004)	177
Артимишин Павло. Харківські угоди 2010 року: візії політичних, медійних та експертних середовищ в Україні	194
Krasivskyi Orest, Pidberezhnyk Nadiia. Problems of nation-building processes in Ukraine at the present stage	214
Попко Сергій. Військово-політична співпраця України з НАТО: особливості імплементації програм співробітництва (кінець ХХ – початок ХХІ століття).	222
Матіїв Юлія. Соціальна політика в дискурсі політичних партій на позачергових виборах до Верховної Ради у 2014 році.	234
Воєнна історія	243
Підшибякін Сергій. Іловайська трагедія 2014 року в дискурсі української громадської думки	243

Полтавець Юрій. Особливості навчального процесу в Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного на сучасному етапі	260
Постаті	270
Патер Іван. Іван Пулкою – український патріот, політик, державник	270
Сова Андрій. Освітньо-виховна діяльність Івана Боберського в Канаді.	294
Каменцев Денис. Публіцистична діяльність Володимира Сальського	306
Галів Микола, Огар Анна. «Член ОУН» Варвара Степанівна Журбенко: доля репресованої вчительки (за матеріалами архівно- кримінальної справи)	318
Кравець Наталія. Архівно-слідча справа Василя Проходи як історичне джерело	331
Костишин Роман. Громадсько-політична діяльність Володимира Кохана в 1920–1960-х роках	342
Романюк Михайло. Життєвий шлях Лицаря Срібного хреста заслуги УПА Івана Червака («Дністрового»).	352

МОВОЗНАВСТВО

Барань Єлизавета, Барань Адальберт. Внесок Іштвана Удварі в реабілітацію наукової спадщини Антонія Годинки	364
Осінчук Юрій. Церковнослов'янські запозичення в лексичній системі української мови XVI–XVII століть	379
Ястремська Тетяна. Картина світу і концепт: проблема (пере)осмислення.	394
Мех Наталія, Мех Олег. Інформаційно-техногенний фактор і людина: психолінгвістичний аспект	411

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Генц Адріана. Історія літератури чи філологічні студії: підручники з української літератури XIX століття в університетській системі	422
Барань Адальберт. Особливості зображення подій Другої світової війни у прозі Росії, США й Угорщини XX століття (за романами Василя Гроссмана «Життя і доля», Джеймса Джонса «Віднині і повік», Імре Кертеса «Знедоленість»)	433
Шкраб'юк Петро. У житті й боротьбі – разом (чотири силуетки про незвичайних жінок України)	448
Пастух Тарас. Шляхи рецепції віршів Шевченка	465
Гаврилів Тимофій. Місто в модерністичній поезії. Урбаністичні вірші Георга Гайма та Богдана Ігоря Антонича	480

ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ

- Мочернюк Наталія.** [Рец.]: «Живий живе гадає!»: творча спадщина і чин Івана Іванця з погляду ХХІ століття [на кн.]: Іван Іванець (1893–1946). Стрілецькі мемуари, творча спадщина / Упоряд. А. Яців і Р. Яців; вст. сл.: П. Гринчишин; наук. ред. і авт. вст. ст. д.і.н. М. Литвин. Львів, 2019. 476 с.: іл. 494
- Голик Роман.** [Рец.]: Львівська Ставропігія ХVІІІ – початку ХХ століття: консервативна організація перед викликами модерності [на кн.]: Киричук О., Орлевич І. Львівський Ставропігійський інститут (1788–1914). Роль у суспільно-політичному, культурному та релігійному житті українців Галичини / НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича; Львівський музей історії релігії. Львів: Логос, 2018. 288 с. 499
- Тараніна Богдана.** [Рец. на кн.]: Максим Яременко. Перед викликами уніфікації та дисциплінування: Київська православна митрополія у ХVІІІ столітті. Львів: Вид-во УКУ, 2017. 272 с. (Серія «Київське християнство», т. 4). 503
- Приступа Євген.** [Рец. на]: Сова А. Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність: монографія; Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського; Центр незалежних історичних студій. Львів, 2019. 512 с. 512
- Міщанин Василь.** [Рец. на]: Вегеш М.М., Віднянський С.В. Августин Волошин – «батько карпатоукраїнського народу». Київ: Парлам. вид-во, 2020. 472 с. + Іл., ім. пок. 516
- Голик Роман.** [Рец.]: Освіта для нації: нова праця про міжвоєнну Галичину [на кн.]: Руда О. Національно-освітня політика урядів Польщі щодо населення Галичини в 20–30-х роках ХХ століття: реалізація та рецепції: монографія / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 802 с. 526

ЮВІЛЕЇ

- Ресент Олександр.** *Honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere* . . . 530
- Ястремська Тетяна.** Слово про Вчителя:
до ювілею Павла Юхимовича Гриценка. 533